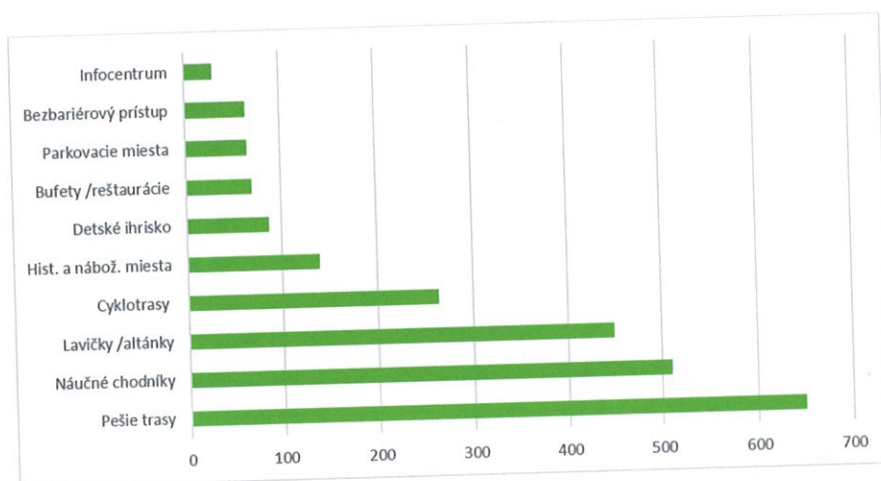

Prinášame ďalšie výsledky dotazníkového prieskumu na 1000 respondentoch (reprezentatívnosť bola dodržaná z pohľadu veku, pohlavia a rovnomerného rozmiestnenia respondentov po celom Slovensku), realizovaného mediálnou agentúrou v auguste 2024, o vnímaní a využívaní ekosystémových služieb lesa, špeciálne vo vzťahu k rekreácii v lese.

Najčastejšou formou rekreácie sú vychádzky a turistika. S týmto zistením súvisí aj odpoveď na otázku čo je pre návštevníkov v lese najviac zaujímavé resp. dôležité z hľadiska vybavenosti rekreačnou infraštruktúrou.

Okrem potrebnej rekreačnej infraštruktúry si verejnosť v lese počas rekreácie všima množstvo iných skutočností. Niektoré z nich sú schopní obhospodarovatelia lesa svojím pôsobením ovplyvniť (druhovité zloženie a rôznovekosť lesa, priehľady, umiestenie a čas realizácie ťažby) a iné nie (sklon, expozíciu terénu, počasie, spev vtákov). Či

- množstvo druhov drevín a ich dimenzií, prítomnosť starých stromov,
- možnosť „rozhladu v lese“ (viditeľnosti vzdialenejších objektov a štruktúr v lese),
- viditeľnosť rúbaní, ich veľkosť a prítomnosť zbytkov po ťažbe,
- priechodnosť terénu (výška a pokrývnosť prízemnej vegetácie),
- prítomnosť hrubého mŕtveho dreva,
- premenlivosť štruktúr na ploche, variabilita medzi susediacimi porastami,
- výskyt inváznych drevín a bylín,
- zastúpenie kvitnúcich a iných „zaujímavých“ stromov (habitatové stromy).

Úloha obhospodarovateľa lesa pri zvyšovaní jeho atraktivity pre rekreantov je verejnou rôznou vnímaná. Na otázku, či si respondenti všimli za posledných 5 rokov nejaké zmeny v hospodárení v lese, odpovedalo kladne viac ako 60 %. Rozhodujúca skupina si všima najmä ťažbu a výrub stromov (251 odpovedí), čo dokumentuje aj vytvorený slovný mrak na základe opisu pozorovaných zmien podľa slov respondentov. Veľkosť slova odzrkadľuje jeho frekvenciu v odpovediach.

Aj keď ťažba nie je vždy spojená s negatívnym vnímaním („prečistené lesy, nie je tam džungľa“, „choré stromy vyrúbali“, „je potrebné odstrániť, padajúce stromy, kde bola lúka, tam je už húština“, „rastú tam dreviny ktoré zavádzajú, je to ako opustené“), prevládali kritické odpovede na ťažbu (viac ako 86 %). Z ďalších negatívnych skutočností respondenti zaznamenali znečistenie a odpadky v lese (28 respondentov), zmeny stavu lesa po kalamitách (16 odpovedí), ale aj javy súvisiace so zmenou klímy (sucho, požiare a povodne), ktoré uviedlo 10

respondentov. Kritika bola napríklad aj na neprimeranú výstavbu, ktorú pozorovalo 14 respondentov.

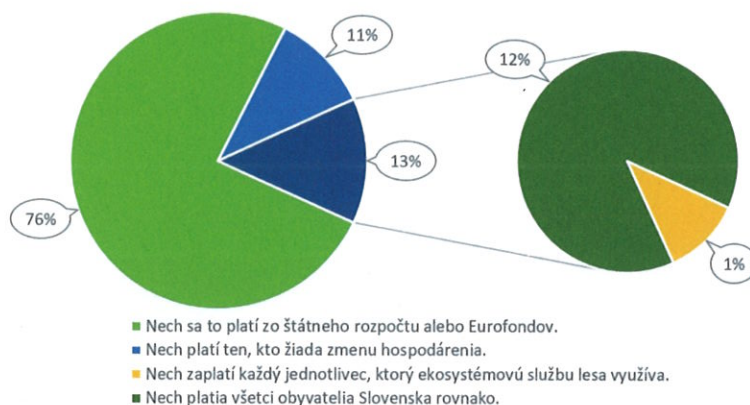
Len pozitívnu zmenu a zlepšenie hospodárenia uviedlo 86 respondentov (viac ako 18 %). Novú výsadbu a obnovu lesa pozorovalo 20 respondentov. Väčšina odpovedí sa týkala novej rekreačnej infraštruktúry (39), údržby ciest a úpravy chodníkov (17), čistoty a poriadku v lese (5).

Niektoré odpovede boli vyvážené s pozitívnymi aj negatívnymi javmi „pribudli stromy, niekde ubudli“, „ťažba aj výsadby stromov“, „podľa lokality k lepšiemu a niekde nie“, „výrubu stromov, na prázdnych miestach už boli aj výsadby“.

Výsledky prieskumu naznačujú, že obhospodarovatelia lesov môžu efektívne využívať pozitívne vnímanie rekreačnej ekosystémovej služby lesa na posilnenie povedomia o ich úlohe pri správe a ochrane lesa. Napriek voľnému vstupu do lesov na Slovensku, verejnosť vníma možnosti obmedzenia vstupu do lesov, napríklad z dôvodov ochrany prírody. Viac ako 41 % respondentov by akceptovalo, ak by sa les, ktorý naposledy navštívili, mal uzavrieť pre návštevy a rekreáciu v ňom z dôvodu ochrany prírody. Ďalších 43 % by uzavretie akceptovalo, ale len za jasne odôvodnených a nevyhnutných podmienok.

Len niečo viac ako 14 % by takýto návrh neprijalo. Najčastejším dôvodom je, že les je verejný a pre všetkých. Považujú návštevu lesa za tradíciu a súčasť každodenného života, alebo sú proti akýmkoľvek zákazom. Nerozumejú dôvodom, sú nespokojní s politikou ochrany prírody, alebo obmedzovania pohybu, majú emocionálne a hodnotové výhrady typu „les je stvorený Bohom“ alebo „les tu bol skôr ako človek“. Les je vnímaný ako priestor na rekreáciu a duševný oddych, ktorý má význam pre zdravie ľudí a respondenti vychádzajú z presvedčenia, že rekreáciou sa nič nepoškodí a prírodu netreba vylučovať z rekreačného využívania. Silné vnímanie tejto ekosystémovej služby verejnosťou potvrdzuje aj fakt, že viac ako tri štvrtiny opýtaných si myslí, že by obhospodarovateľ lesa mal dostať zaplatené za to, že zmení hospodárenie podľa priorít spoločnosti. Otázkou ostáva výška a zdroj takejto platby.

Medzi oslovenými v prieskume prevláda názor, že by platba mala byť z verejných zdrojov (76 %). Ďalšou z možností je, že by platili individuálni užívatelia ekosystémo-

vých služieb lesa, príkladom čoho sú licencie na zber húb (Taliansko). Súkromnými zdrojmi by bola dotovaná aj schéma, pri ktorej každý, kto prosperuje z ekosystémových služieb lesa by platil poplatok, ako napríklad vodný cent za ekosystémové služby lesa v okolí Ženevského jazera. Časť respondentov (11 %) vybrala možnosť, že platí by mal ten, kto žiada zmenu hospodárenia.

Príkladom môžu byť dobrovoľné zmluvné záväzky v ochrane prírody. Ak skupina aktérov má záujem na hospodárení s cieľom posilniť biodiverzitu, predĺžiť obnovnú dobu, alebo zvýšiť objem ležiaceho mŕtveho dreva, zaplatí obhospodarovateľovi za tieto zmeny v hospodárení (Fínsko). Kupujúcim by mohol byť napríklad aj cykloklub, ktorý by vyžadoval úpravu cesty pre bicykle, alebo porastovej steny v okolí cyklotraiel (Veľká Británia).

ZHRNUTIE

Názory verejnosti o lese často vychádzajú z faktu, že služby a prínosy, ktoré lesné ekosystémy spoločnosti poskytujú, sú tradične poskytované automaticky a hlavne zadarmo. Cez rekreačnú ekosystémovú službu by bolo možné pokúsiť sa tento nepriaznivý stav zmeniť. Na základe zistení tohto prieskumu je možné formulovať nasledovné odporúčania pre obhospodarovateľov lesa:

■ Pri hospodárskej činnosti zohľadňujte rekreačný rozmer

Väčšina návštevníkov vníma les ako miesto oddychu. Spôsob ťažby, priechodnosť terénu, vzhľad porastu a druhová pestrosť majú veľký vplyv na ich celkový dojem z lesa. Pri plánovaní zásahov je vhodné tieto aspekty integrovať do praxe (napr. zachovanie priehľadov, výber miest pre ťažbu, podpora prirodzene pôsobiacich štruktúr).

■ Zlepšite komunikáciu s verejnosťou

Informujte návštevníkov o dôvodoch a cieľoch hospodárskych zásahov – napríklad prostredníctvom informačných tabúl, sociálnych sietí alebo spolupráce s miestnymi komunitami. Transparentnosť znižuje nedôveru a zvyšuje ochotu akceptovať zásahy.

■ Podporujte a udržiavajte rekreačnú infraštruktúru

Vhodne umiestnené chodníky, cyklotrasy, lavičky alebo informačné panely výrazne zlepšujú vnímanie lesa a zároveň môžu usmerniť pohyb návštevníkov mimo citlivých častí. Tieto prvky zároveň zvyšujú spoločenskú hodnotu lesa.

■ Aktívne sa zapájajte do diskusií o ekosystémových službách a ich ohodnotení

Verejnosť si uvedomuje hodnotu rekreačných služieb lesa a vo veľkej miere podporuje ich finančnú kompenzáciu. Sledujte príležitosti na zapojenie do dotačných schém, zmluvných mechanizmov alebo komunitných projektov.

■ Budte pripravení argumentovať pri obmedzeniach vstupu do lesa

Pokiaľ je potrebné dočasne obmedziť vstup do určitej časti lesa, je kľúčové odvodniť to verejnosti jasne, vecne a s ohľadom na ich hodnoty. Opatrenia by mali byť časovo obmedzené a dobre vysvetlené – les je aj dôležitý spoločenský priestor.

Podakovanie

Táto práca bola podporená z kontraktu NLC s MPRV SR v rámci projektu výskumného zámeru NLC 2022-2026 EPRI-BLES a Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-21-0290 FESWEB.

Ing. Zuzana Sarvašová, PhD.

Národné lesnícke centrum
Zvolen